

Литература и програм из историје

1. Историја за први разред гимназије, др Душко Лопандић, др Владимир Петровић и Ивана Петровић, 2013. и касније (Логос) (стр. 100–352)
2. Историја за II разред гимназије општег и друштвено-језичког смера, Смиља Марјановић – Душанић, Марко Шуица, 2009. година и касније
  - Византија до XII века (стр. 45– 48)
  - Досељавање Словена на Балкан (51–56)
  - Покрштавање Словена и њихова рана писменост (60–63)
  - Стварање словенских држава на Балканском полуострву (67–72)
  - Крсташки ратови (86–90)
  - Успон западноевропских монархија (93–100)
  - Држава Немањића (134–168)
  - Византија у доба Комнина и Палеолога (179–181)
  - Босанска држава (188–191)
  - Дубровник (192–195)
  - Распад Српског царства и продор Турака на Балкан (198–225)
3. Историја за III разред гимназије општег и друштвено-језичког смера, Радош Љушић
  - Открића на почетку Новог века (стр. 8–10, 26–31)
  - Свето Римско царство и реформација (34–45)
  - Низоземска револуција (48–51)
  - Велике европске монархије у Новом веку (52–55, 59–63)
  - Османско царство (66–76, 84–89)
  - Хабзбуршка монархија (98–104)
  - Енглеска револуција (124–128)
  - Америчка револуција (129–132)
  - Велика Француска револуција и време Наполеона (133–157)
  - Српска револуција (194–229)
  - Обреновићи (240–244)
  - Уставобранитељи (245–250)
  - Обреновићи поново на престолу (251–260)
  - Црна Гора (268–277)

Литература и програм из историје
4. Историја за III разред гимназије природно-математичког смера и IV разред гимназије општег и друштвено-језичког смера, Ђорђе Ђурић, Момчило Павловић, Београд, 2010. и ново издање.

Велика источна криза и Берлински конгрес (13–15)
Супарништво великих европских сила – борба за колоније и нови савези (17–21)
Епоха прогреса – наука, нова технолошка револуција, култура и просвета (26–29)
Србија после Берлинског конгреса – изградња модерне државе, владавина Александра Обреновића, Србија 1903–1914 (33–44)
Балкански ратови (64–69)
Међународна криза и Први светски рат (72–81, 85–104)
Нове државе, нове границе (107–112)
Свет између демократије и тоталитаризма (118–122, 131–133)
Нова држава – Краљевина СХС и Југославија 1918–1941 (136–148)

Литература и програм из српског језика

Литература

1. Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српскога језика*
2. Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, *Правопис српскога језика*, 2011. година
3. Љиљана Николић, Босиљка Милић, *Читанка са књижевнотеоријским појмовима за III и IV разред средње школе*
4. Драгиша Живковић, *Теорија књижевности са теоријом писмености*

Програм

ЈЕЗИК

Језик као средство споразумевања. Разноврсност језичких идиома. Особености језика у средствима масовне комуникације (штампа, телевизија, филм, плакат...).

Видови диференцијације унутар књижевног језика. Социјалне, територијалне и функционалне варијанте. Функционални стилови у српском књижевном језику (књижевноуметнички, разговорни, научни, публицистички, административни). Професионализми и жаргонизми.

Појам књижевног (стандардног) језика. Појам књижевно-језичке норме и општи принципи нормирања језика.

Дијалекти српског језика (дефиниција, критеријуми поделе, називи). Штокавски дијалекат (подела, главне особине, говори екавског и ијекавског наречја и њихов однос према књижевном језику).

Индоевропски језици (подела). Словенски језици (подела). Јужнословенски језици (подела).

Почеци словенске писмености. Значај рада Ћирила и Методија и њихових ученика. Најстарија словенска писма (глагољица и ћирилица). Старословенски језик и рецензије старословенског језика. Најстарији споменици јужнословенске културе (Башчанска плоча, Самуилов натпис, Брижински споменици, Мирослављево јеванђеље).

Књижевни језик на српском језичком подручју до XIX века. Српски књижевни језик у XIX и XX веку (основни појмови о културно-историјским чиниоцима његове изградње и развоја). Развој српског књижевног језика у XX веку. Писма (ћирилица и латиница).

Граматику и речници савременог српског језика.

ПРАВОПИС

Правопис – дефиниција, функције правописа; типови правописа; правописни речници и приручници.

Велико и мало слово. Правописна решења у вези са гласовним алтернацијама.

Састављено и растављено писање речи – принципи. Именице. Придеви. Заменице. Бројеви. Глаголи. Прилози. Предлози. Везници. Речце.

Интерпункција и правописни знаци. Основни принципи интерпункције, логичка и граматичка интерпункција. Тачка. Зарез. Две тачке. Тачка и зарез. Наводници. Црта. Заграда. Упитник. Узвичник. Остали правописни и помоћни знаци (три тачке, апостроф и др.) Скраћенице.

ГРАМАТИКА ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА

Основни појмови из физиологије и акустике гласова.

Подела гласова у српском језику. Гласовне алтернације: једначење консонаната по звучности, једначење по месту или начину артикулације, палатализација, сибиларизација, јотовање, промена О у Е, превој вокала, непостојано А, промена сонанта Л у вокал О, асимилација и сажимање вокала, дисимилација вокала, дисимилација и губљење консонаната, покретни вокали.

Гласови Ј и Х у књижевном језику.

МОРФОЛОГИЈА

Реч и морфема. Врсте речи, променљиве и непроменљиве врсте речи.

Именице: појам, типови именичког рода, број, врсте промене, функција.

Придеви: појам, трородност, промена, компарација, функција.

Заменице: појам, именичке и придевске, типови промене, функција.

Бројеви: појам, врсте бројева, типови промене, функција.

Глаголи: појам, подела по глаголском виду и глаголском роду, врсте промене, глаголске основе, прости и сложени глаголски облици, облици пасива, функција.

Непроменљиве речи: прилози, предлози, везници, речце, узвици – појмови, врсте, функција.

Творба речи. Основни принципи творбе речи: творба речи извођењем (деривација), творба речи слагањем (композиција), комбинована творба речи, творба речи претварањем и позајмице из других језика.

ЛЕКСИКОЛОГИЈА

Полисемија. Хомонимија, синонимија, антонимија. Састав лексике и сфера употребе речи књижевног језика. Фразеологизми.

СИНТАКСА

Дефиниција и подела синтаксе. Реченица, синтагма, реч. Обележавање синтаксичких односа: облици именских речи (падежи с предлозима и без предлога), глаголски облици, конгруенција. Одредбе.

Структура просте реченице: појам реченичних чланова, субјекат, предикат, субјекатско-предикатска конструкција. Типологија просте реченице: предикатске реченице (субјекатско-предикатске реченице и безличне реченице). Зависни реченични чланови: објекат, прилошке одредбе. Синтагматска функција: атрибут. Издвојена функција: апозиција.

Подела сложене реченице: напоредни и зависни однос међу реченицама.

Типови напоредних односа међу реченицама: саставни, супротни, раставни, искључни, закључни.

Типови зависних реченица: изричне, односне, месне, временске, условне, допусне, намерне, поредбене, узрочне, последичне.

Значење и функције падежа, подела на независне и зависне падеже, значење и функција предлога. Независни падежи: номинатив и вокатив. Зависни падежи (без предлога и с предлозима): генитив, датив, акузатив, инструментал, локатив. Падежна синонимија.

Лични глаголски облици: презент, перфекат, аорист, имперфекат, плусквамперфекат, футур I, футур II, потенцијал, императив. Нелични глаголски облици: глаголски придеви (радни и трпни), глаголски прилози (садашњи и прошли), инфинитив. Синтакса личних и неличних глаголских облика.

КЊИЖЕВНОСТ

Научна апаратура (библиографија, фуснота, примарна литература, секундарна литература).

III разред

Алекса Шантић: Претпразничко вече, Вече на шкољу

Јован Дучић: Залазак сунца, Јабланови

Милан Ракић: Долап, Искрена песма

В.П. Дис: Тамница, Можда спава

Сима Пандуровић: Светковина, Родна груди

Борисав Станковић: Нечиста крв, Коштана

Франц Кафка: Процес

Милош Црњански: Суматра, Стражилово, Сеобе I

Иво Андрић: На Дрини ћуприја

IV разред

КЊИЖЕВНОСТ ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА

Десанка Максимовић: Тражим помиловање (избор)

Васко Попа: Манасија, Каленић, Кора (избор)

Бранко Миљковић: Ватра и ништа (избор)

Бранко Ћопић: Башта сљезове боје (избор)

Владан Десница: Прољећа Ивана Галеба

Стеван Раичковић: Камена успаванка (избор)

Иво Андрић: Проклета авлија

Меша Селимовић: Дервиш и смрт

Добрица Ћосић: Корени, Време смрти I

Данило Киш: Енциклопедија мртвих

Душан Ковачевић: Балкански шпијун

Милорад Павић: Хазарски речник

Албер Ками: Странац

Бертолд Брехт: Мајка Храброст и њена деца

Самјуел Бекет: Чекајући Годоа

Х.Л. Борхес: Чекање

ИЗБОР ИЗ ДЕЛА СТРАНИХ ПИСАЦА

Виљем Шекспир: Хамлет

Ј.В. Гете: Фауст

Ф.М. Достојевски: Браћа Карамазови

КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКИ ПОЈМОВИ

Лирско, епско и драмско песништво (књижевни родови): особине и пратећи појмови.

Лирска поезија (особености књижевног рода). Подела лирског песништва, врсте лирских песама. Сонет, сонетни венац. Песма у прози.

Епска поезија (одлике и подела на стих и прозу). Епска поезија у стиху: епска песма, еп (епејеја). Епска поезија у прози: приповетка, новела, роман, други облици епске прозе (мит, предање, бајка). Житије (биографија), апокриф, похвала, слово. Аутобиографија, епистола (писмо). Форме приповедања (нарација, дескрипција, унутрашњи монолог, доживљени говор, солилоквијум; ретроспекција, антиципација, ретардација, дигресија). Мотив, тема, идеја; епизода, парафраза.

Драмска поезија (одлике и подела): трагедија, комедија, драма у ужем смислу, фарса... Драма и позориште. Структура и композиција драме; антидрама, антијунак.

Лирско-епске врсте: балада, романса, поема.

Путопис. Есеј. Књижевна критика.

Стих и проза. Десетерац, једанаестерац, александринац, слободни стих, цезура. Строфа, врсте строфе, рима, опкорачење.

Стилске фигуре: епитет, поређење, персонификација, ономотопеја, хипербола, градација, контраст (антитеза), словенска антитеза, метафора, алегорија, синестезија, симбол, лирски паралелизми (анафора, епифора, симплоха, палилогија, рефрен), иронија, сарказам, асиндет, полисиндет, алитерација, асонанца, метонимија, синегдоха, алузија, апострофа, реторско питање.